Ut nullus contra religionem faciat.[1])

CCCCII. Non liceat[a] imperatori *vel cuiquam* pietatem custodienti aliquid contra mandata divina praesumere.

Cassiodor. Historia trip. 10, 6.[2])

Quod laicis non sit de religione praesumendum.[1])

CCCCIII. Laicis quamvis religiosis, nulli[2]) *tamen* de ecclesisticis facultatibus *vel de Deo dicatis hominibus* aliquid disponend*um* adtribu*atur* facultas.[3])

Synod. Rom. 502 c. 2.

Ex synodo Romana sub Symmacho a. 502 c. 2 (D.-H. 571; cf. Mommsen MG. Auct. ant. XII, 447 l. 18. 19):
Scriptura .... constat invalida. Primum, quod contra patrum regulas a laicis, qnamvis religiosis, quibus nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur unquam attributa facultas, facta videtur, deinde ....
cf. c. 3 ibid. (D.-H. 572; Mommsen l. c. 448 l. 10—14):
.... ne in exemplum remaneret praesumendi quibuslibet laicis, quamvis religiosis ..., aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus. Quarum solis sacerdotibus disponendi a Deo cura commissa docetur.

D 1. 2. 3. 4. — F 1. 2. 3. 4. 5. 6.

A 1. 2. 3a. — D 1. 2. 3. 4. — F 1. 2. 3. 4. 5. 6.

---

402. Rubr. om. D 1. F 2. 3. 5. 6. 2 CCCCII] *om. F 2.* CCCLXXX *F 3.* CCCXCVI *F 4.* CCLI *? F 6.* liceat] licet *F 4.* cuiquam] cuicumque *F 5.*

403. Rubr. om. D 1. F 2. 3. 5. 6. 5 CCCCIII] *om. F 2.* CCCLXXXI *F 3.* CCCXVII *! F 4.* CCLII *? F 6.* Laicis quamvis] Laici quodvis *F 3.* 7 de] *om. A 3a.* 9/10 disponendum] di *F 2 (in rasura). 6.*

---

qua procul dubio Benedictus usus est, hoc capitulum secundum conceptionem in collectionibus Galliae inventam retractatum et insuper interpolatum est. Cf. Maassen, Pseudoisidor-Studien I p. 18 (comm. min. Vind. CVIII p. 1078) eaque, quae infra annotantur.

Ex iisdem schedulis: Angilr. Suess. c. 98 (Cod. Phill. 1764 fol. 124 r.).

Angilr. Suess. 98: (R) *De his qui contra regulam ecclesiae pugnant.*
(T) = 1, 401 praeter 'actus publici' pro 'actis publicis'.

1, 402. 1) Primo sententiam capituli interpolatione generalem confecit, deinde Benedictus hanc sententiam capitulo tamquam generalem praefigit. Ad verbum '*religionem*' cf. rubricam seyuentem. 2) Migne 69, 1168 D.

a) licet *Cass.*

Ex eodem fonte: Angilr. 16.

Angilr. 16: Non licet (!) imperatori *vel cuipiam* (? cf. formam qua Pseudoisid. semper usus est) .... (= 1, 402).

1, 403. 1) Rubrica sententiam generalem praedicans interpolationem ('*vel de Deo dicatis hominibus*') sequitur. Verbum 'praesumendum' ex c. 3 Synodi emanare videtur. 2) Variandi causa mutatio. Cf. infra triplicata, quae ceteris quoque in rebus excerptum artis plenum varia forma exhibent. 3) De locutione '*Deo dicare*' cf. Indicem II.

Ex eodem fonte: 2, 393. 3, 199. Iisdem schedulis confectum sed praecipue ex c. 3 synodi sumptum: 3, 207.

2, 393: (R) *Ut laicis quamlibet religiosis nulla sit disponendi de rebus ecclesiae data facultas.*
(T) Laicis quamvis r. nullo (!) de ecclsisticis .... (= c. 2 tynodi l. c.!) facultas.